

Τι κοιτάζει στ’ αλήθεια ο ποιητής;

Χαράλαμπος Γιαννακόπουλος

Αποτελεί υπόθεση, μα φαίνεται αρκετά πιθανό να είναι η ποίηση η πρώτη τέχνη που επινόησε ή ανεπίγνωστα εξάσκησε ο άνθρωπος, όταν κατέκτησε και συνειδητοποίησε την ικανότητά του της ομιλίας. Η εικόνα ανδρών και γυναικών συγκεντρωμένων γύρω από τη φωτιά για ν’ ακούσουν το μάγο να διηγείται –σε έμμετρη ή, έστω, ρυθμική μορφή– τους μύθους της φυλής και να κερνάει τις ψυχικές καταστάσεις (καταπώς το διατυπώνει ο Νίκος Καρούζος), όσο κι αν είναι, ενδεχομένως, τεχνητή, στερεοτυπική και αφελής, λέει ωστόσο πολλά για μια εποχή όπου η ποίηση ένωσε υπό τους ήχους της (άρρηκτα δεμένη, κατά πάσα πιθανότητα, με τη μουσική και με το χορό) μια ολόκληρη κοινότητα. Έκτοτε και το κοινό της ποίησης και η λειτουργία της συρρικνώθηκαν και η χλεύη ή και οι επιθέσεις εναντίον της πλήθυναν, άλλοτε για την υποτιθέμενη βλάβη που προκαλεί στη διαπαιδαγώγηση και στα χρηστά ήθη των πολιτών και άλλοτε για τη μηδαμινή της χρησιμότητα στη ζωή των ανθρώπων ή ακόμη και για την παντελή έλλειψη επαφής της με τη ζώσα και ζέουσα πραγματικότητα.

Από τη μακρινή εκείνη εποχή που η θλιμμένη βασίλισσα Πηνελόπη, στην πρώτη ραψωδία της Οδύσσειας, ζήτησε με δάκρυα στα μάτια από τον Φήμιο, τον φημισμένο αοιδό, να σταματήσει το τραγούδι του, με το οποίο διασκέδαζε τους σιωπηλούς μνηστήρες μέσα στο ανάκτορο της Ιθάκης, ποτέ δεν έπαψαν να διατυπώνονται ποικίλες κατηγορίες και απαγορεύσεις εναντίον της ποίησης και των ποιητών. Επειδή, ωστόσο, ο ίδιος ο Όμηρος έσπευσε να υπερασπίσει, και εδώ και αλλού, την τέχνη του απέναντι σε αυτή την πρώτη απαγόρευση, φροντίζοντας πάραυτα να βάλει τα πράγματα στη θέση τους με τα αυστηρά λόγια του Τηλέμαχου (*πώς θέλεις ν’ αρνηθείς στον τιμημένο μας αοιδό, χαρά να δίνει μ’ ό,τι βάζει ο νους του;*), μπορούμε, ίσως, να παραβλέψουμε τα λόγια της πικραμένης βασίλισσας: θα βρεθούν άλλωστε τόσο εστεμμένοι ή εκλεγμένοι φορείς του λόγου στο άμεσο και στο απώτατο μέλλον που θα επαναλάβουν ή και θα επιβάλλουν τέτοιες και χειρότερες απαγορεύσεις, ώστε η φράση της Πηνελόπης μοιάζει σχεδόν εγκώμιο για τη δύναμη του ποιητή να προκαλεί παρόμοια πάθη στην ανθρώπινη ψυχή: *ετούτο μόνον το τραγούδι μην το συνεχίσεις· θλιβερό κι αβάσταχτο, σπαράζει την καρδιά μου μες στα στήθη.*

Ήδη λοιπόν από εκείνα τα χρόνια μπορούμε σχετικά εύκολα να παρακολουθήσουμε τα ίχνη μιας πολύμορφης επίθεσης ενάντια στους ποιητές, μα και στην ποίηση συνολικά, η οποία με αμείωτη ένταση και με ποικίλες εκφάνσεις και παραλλαγές συνεχίζεται έως και τις πιο πρόσφατες μέρες (η επίθεση εννοείται, αλλά, όπως γνωρίζουμε και θα δούμε, και η ποίηση επίσης). Κι όσο και αν η ποιητική τέχνη αποτελεί μία μόνο όψη των ποικίλων μέσων και τεχνικών που στους αιώνες έχει μετέλθει ο άνθρωπος, για να πολιορκήσει το ακατανόητο και να ερμηνεύσει ή να αντέξει το πραγματικό, είναι αυτή που έχει δεχθεί τον μεγαλύτερο ίσως όγκο εκθρικών πυρών – πολύ μεγαλύτερο απ’ ό,τι, ας πούμε, η ζωγραφική και η μουσική, η γλυπτική και η φιλοσοφία, η αρχιτεκτονική και το θέατρο, το μυθιστόρημα και η οιοποσία.

Δύο αιώνες μετά από αυτή την πρώτη γνωστή και ατελέσφορη απόπειρα φίμωσης ενός αοιδού από τη βασίλισσα Πηνελόπη, κατά τον 6ο αιώνα προ Χριστού πια, την εποχή δηλαδή κατά την οποία εμφανίζονται ταυτόχρονα στον δυτικό πολιτισμό η λυρική ποίηση και η προσωπικότητα του ανθρώπου (με κύριους φορείς τους τον Πάριο Αρχίλοχο και τη Λεσβία Σαπφώ), τα πράγματα μοιάζουν να σοβαρεύουν επικίνδυνα εις βάρος των ποιητών. Ο Ηράκλειτος, επικαλούμενος όχι πια την προσωπική του διάθεση της στιγμής αλλά τη συμπαντική αλήθεια που ο ίδιος με μόχθο είχε ανακαλύψει, απαίτησε να εκδιώξουν από τους αγώνες τον Όμηρο και τον Αρχίλοχο και να τους ξυλοφορτώσουν κι από πάνω· και κατηγορήσε τον Ησίοδο ότι, παρά την πολυμάθειά του, ήταν ένας ανόητος, γιατί δε γνώριζε τη μέρα και τη νύχτα (που είναι, ως γνωστόν, ένα και το αυτό, όπως η οδός άνω και κάτω).

Κατηγορούνται λοιπόν οι ποιητές από τον ίωνα φιλόσοφο επειδή αγνοούν, μόλο που θέλουν να περνούσαν για σοφοί, το λόγο, το κοινό κριτήριο διά του οποίου και μόνο κρίνοντας την πραγματικότητα μπορούμε ν’ αποφανθούμε γι’ αυτήν με πιστότητα και να μην παραπλανιόμαστε από εξωτερικές αντιφάσεις, αφού είναι αποδεδειγμένο ότι η πραγματική φύση των πραγμάτων αγαπάει να κρύβεται.

Περισσότερο όμως από την ακριβή φύση της μομφής που ο Ηράκλειτος (όπως και ο Ξενοφάνης την ίδια εποχή) αποδίδει στους ποιητές –όχι συλλήβδην στην ποίηση ωστόσο– και από την πεποίθησή του ότι κατέχει απολύτως την αλήθεια, αξίζει ίσως να παρατηρήσουμε και να απολαύσουμε άλλη μια φορά την ειρωνεία της ιστορίας: ο μεγάλος φιλόσοφος από την Ιωνία, αν και εκφράστηκε έτσι απαξιωτικά για τους μεγάλους ποιητές του καιρού του και έγραψε (από τους πρώτους) σε πεζό λόγο τους σκοτεινούς του αφορισμούς, δεν έχει πάψει εντούτοις να υπολογίζεται από τους μεταγενέστερους πιο πολύ ως δημιουργός ποιητικών σπαραγμάτων υψηλής ποιότητας παρά ως πεζολόγος στοχαστής. Γεγονός που ενδεχομένως να μην είναι και τόσο παράδοξο, αφού αποτελεί παλαιά αλήθεια ότι ο όμοιος από τον όμοιο του πάντα κατατράχεται. Έτσι και για το παρόν και το μέλλον της ποίησης από τους ίδιους τους ποιητές είναι που συχνότερα και με μεγαλύτερη εμπάθεια και φανατισμό διατυπώνονται οι περισσότερες απαγορεύσεις, περιοριστικοί όροι και δυσοίωνες προφητείες· με πρώτο-πρώτο, όπως είδαμε, τον Όμηρο κι ας υπήρξε για τους αρχαίους, αλλά και για αρκετούς εξ ημών, ο μεγαλύτερος δημιουργός κι ας έσπευσε ο ίδιος συχνά να υπερασπίσει την τέχνη του

απέναντι σε ποικίλες κατηγορίες.

Το ίδιο αυστηρός με τον Ηράκλειτο προς την ποίηση εμφανίζεται στα γραπτά του και ο Πλάτωνας, για να κάνουμε ένα άλμα δύο αιώνων ακόμη, παρόλο που από αυτόν θα περιμέναμε ίσως λίγο περισσότερη επιείκεια, αφού νεαρός ακόμη αφοσιώθηκε στην ποίηση, την οποία όμως γρήγορα εγκατέλειψε, όταν άκουσε τον Σωκράτη να συζητάει για τον άνθρωπο και τον πολίτη και έκαψε τα χειρόγραφα των τραγικών του ποιημάτων για να αφοσιωθεί έκτοτε στην επιστήμη (την αντίθετη ακριβώς πορεία ακολούθησε, πολλούς αιώνες αργότερα όμως, ο Μίλτος Σαχτούρης, ο οποίος νέος επίσης έριξε στην πυρά τα επιστημονικά του βιβλία, για ν' αφοσιωθεί διά παντός στην ποίηση, με την ενθουσιώδη συγκατάθεση του Γιώργου Μακρή, αυτού του σύγχρονου Έλληνα Σωκράτη). Κι αν είχε ακούσει ως τελευταία συμβουλή από το δάσκαλό του το περίφημο εκείνο *μουσικήν ποίει και εργάσου* (όπου βέβαια η μουσική είναι σε αυτή την περίπτωση ταυτόσημη ως έννοια με την ποίηση), ο Πλάτων υπήρξε ο κατεξοχήν αντίπαλος της ποίησης και, ως άτεγκτος διώκτης των παθών και των επιθυμιών του ανθρώπου που ήταν, εξόριζε αποφασιστικά και τελεσιδικα τους ποιητές από την ιδανική Πολιτεία του, προκειμένου να την προφυλάξει από τη διαλυτική επίδρασή τους.

Ο 20ός αιώνας, δίχως να παραλείψει και αυτός να επικαλεστεί και να υπερασπίσει, λόγω και έργω, τούτες τις αιτιάσεις στην προαιώνια δίκη εναντίον της ποίησης, συνεισέφερε ακόμη δύο τουλάχιστον καινοφανή επιχειρήματα: ο Αντόρνο υποστήριξε, με πικρό και ομολογουμένως πειστικό λόγο, ότι μετά το Άουσβιτς δεν είναι δυνατόν πια να γραφτεί ποίηση, ότι δηλαδή ένας πολιτισμός που έφτασε στη δημιουργία και δοκίμασε την εμπειρία των στρατοπέδων συγκέντρωσης δεν μπορεί πια να ασκήσει την ποιητική λειτουργία. Εκατομμύρια Εβραίοι έχουν δολοφονηθεί, και αυτό μέλλει να θεωρηθεί επεισόδιο και όχι η ίδια η καταστροφή. Τι περισσότερο περιμένει άραγε αυτή η κουλτούρα; Και επειδή δε στάθηκε, φαίνεται, αρκετό το Άουσβιτς και τα υπόλοιπα στρατόπεδα της αδιανόητης φρίκης, το ανείπωτο κακό κατοίκησε τούτο τον αιώνα παίρνοντας εκατοντάδες άλλες μορφές. Την ίδια περίπου εποχή που ο Αντόρνο με τέτοια σφοδρότητα αρνούνταν οποιαδήποτε δυνατότητα συνέχισης ή «ανοικοδόμησης» αυτού του πολιτισμού (και της ποίησής του συνεπώς), μια παρόμοια αντίληψη αλλά με άλλα λόγια υποστήριξε και ο Νίκος Εγγονόπουλος, συνθέτοντας συγχρόνως (και παραδόξως;) ένα εξαιρετο ποίημα: ΠΟΙΗΣΗ 1948 *«τούτη η εποχή / του εμφυλίου σπαραγμού / δεν είναι εποχή / για ποίηση / κι άλλα παρόμοια: / σαν πάει κάτι / να / γραφή / είναι / ως αν / να γράφονταν / από την άλλη μεριά / αγγελτηρίων / θανάτου / γι' αυτό και / τα ποιήματά μου / ειν' τόσο πικραμένα / (και τότε –άλλωστε– δεν είσαν;) / κι είναι / –προ πάντων– / και / τόσο / λίγα».*

Οι ιστορικές πρωτοπορίες του 20ού αιώνα, επαναστατικά κινήματα που αριθμούσαν στις τάξεις τους σχεδόν αποκλειστικά καλλιτέχνες, μεταξύ των οποίων πλείστοι ποιητές, ο φουτουρισμός, το νταντά (και, τότε, εμφανίστηκαν οι ντανταϊστές, προικισμένοι με τη λεπτότητα που διακρίνει τους αλκοολικούς υπνοβάτες, για να επιθεθούν στην τέχνη, αυτό το τελευταίο οχυρό του ιδεαλισμού, κατά τη διατύπωση του Ρίχαρντ Χούλζενμπεκ), ο υπερρεαλισμός, πριν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι λετριστές και οι καταστασιακοί ύστερα από αυτόν, διακήρυξαν με θέρμη και επιμονή την οριστική χρεοκοπία της τέχνης στο σύνολό της, με τους καταστασιακούς που ακολούθησαν τον Γκυ Ντεμπόρ να είναι οι πιο σφοδροί και ενθουσιώδεις προπαγανδιστές της ολοκληρωτικής

κατάργησης της τέχνης. Ο ντανταϊσμός, εξηγεί ο Ντεμπόρ, θέλησε να καταργήσει την τέχνη χωρίς να την πραγματώσει – ο υπερρεαλισμός θέλησε να πραγματώσει την τέχνη χωρίς να την καταργήσει. Η κριτική θεωρία που επεξεργάστηκαν οι καταστασιακοί έδειξε ότι η κατάργηση και η πραγμάτωση της τέχνης είναι οι αδιαχώριστες όψεις ενός και του αυτού ξεπεράσματος της τέχνης. Σχεδόν πενήντα χρόνια νωρίτερα ο Αντρέ Μπρετόν και ο Πωλ Ελιάρ δηλώνουν σιβυλλικά: *Η ποίηση είναι μια πίπα.*

Μα και οι ενδιάμεσοι αιώνες, όσοι παρεμβάλλονται δηλαδή μεταξύ Πλάτωνα και Ντεμπόρ, καθόλου δεν υστέρησαν σε επινοητικότητα και σφοδρότητα επιθέσεων εναντίον της ποιητικής τέχνης. Σχεδόν κάθε εποχή στην ιστορία της ανθρωπότητας έχει να επιδείξει μια σειρά, ήπιων ή βίανουσων, συνειδητών ή ανεπίγνωστων, διώξεων κατά της ποίησης, στο όνομα πάντα μιας ύψιστης αρχής που οφείλει να κυβερνάει τον κόσμο. Άλλοτε είναι η θρησκευτική πίστη αυτή που δίνει τον τόνο της επίθεσης και άλλοτε η λογική και επιστημονική βεβαιότητα· άλλοτε είναι ο κοινωνικός και πολιτικός ρεαλισμός αυτός που έχει τα πρωτεία και άλλοτε η οικονομική και ευδαιμονιστική κυνικότητα που προσπαθεί να βγάλει την ποίηση από το παιχνίδι. Όπως όμως ο Σέιμους Χίνι εύστοχα υπογραμμίζει, πίσω από όλες τις αφαιρέσεις για την προάσπιση ή την προαγωγή της ποίησης στέκει πάντοτε ο Πλάτων, που μας καλεί να απαντήσουμε στο γνωστό ερώτημα: με ποια άραγε, ιδιαίτερα προνόμια και με ποιο κοινωφελές έργο θεμελιώνει η ποίηση το δικαίωμά της για μια θέση στην πολιτεία;

Ή, όπως με άλλα λόγια το έχουν διατυπώσει οι συγγραφείς της Διαλεκτικής του Διαφωτισμού, ο Όμηρος, με την τόσο παινεμένη τέχνη του, δεν επέβαλε καμιά δημόσια ή ιδιωτική μεταρρύθμιση· δεν κέρδισε κανέναν πόλεμο και δεν έκανε καμιά εφεύρεση. Δεν ξέρουμε τίποτε για το πλήθος των οπαδών που τον τίμησαν ή τον αγάπησαν. Η τέχνη πρέπει να αποδείξει πρώτα τη χρησιμότητά της. Γιατί στη σύγχρονη πολιτεία η θέση της ποίησης μοιάζει εξαιρετικά επισφαλής και αμφίβολη. Σε μια κοινωνία, στην οποία κάθε πράγμα και κάθε πρόσωπο, ενδεχομένως, αποτιμάται με το χρήμα, κάθε δραστηριότητα με τη χρησιμότητά της και κάθε προσήλωση πνίγεται στον ρηχό πολιτισμό της ευκολίας, οι ποιητές δεν μπορεί παρά να νιώθουν, στην καλύτερη περίπτωση, αόρατοι. Γιατί από εκεί προέρχεται σήμερα η πραγματική και η μόνη απειλή εναντίον της ποίησης. Κανένα πια καθεστώς δεν καταδιώκει τους ποιητές (*αφού μπορεί μεν οι στίχοι να ζούνε πιο πολύ απ' όλες τις καθεστωτικές αφίσες*, κατά τη διατύπωση του Τίτου Πατρίκιου, μα γνωρίζουμε πολύ καλά ότι, επίσης, *κανένας στίχος δεν ανατρέπεται καθεστώςτα*), καμιά εκκλησία και κανένα δικαστήριο δεν απαγορεύει στα σοβαρά την ποίηση και κανένας θίασος ή γελοιογράφος δε σατιρίζει τους πρωτοπόρους και τους αιθεροβάμονες δημιουργούς. Η πλήρης ανυποληψία αποτελεί το πεπρωμένο του ποιητή των αρχών του 21ου αιώνα, αν θέλει να είναι μόνο ποιητής κι αν δεν μπορεί παρά να είναι μόνο ποιητής.

Κι όμως, έχουν υπάρξει εποχές στην ιστορία της ανθρωπότητας (λιγότερες, ωστόσο, απ' ό,τι έχουμε, γενικά, την τάση να πιστεύουμε), κατά τις οποίες ο ρόλος του ποιητή στην κοινωνία ήταν αναγνωρισμένος και η θέση του υψηλή και εξέχουσα· ο σεβασμός, ακόμη και το δέος, προς το πρόσωπό του ήταν δεδομένα και ειλικρινή, η συμμετοχή του στην πνευματική, κοινωνική και πολιτική κίνηση ήταν καθημερινή, όπως και η προσφυγή στη σοφία και τη διορατικότητά του. Και δε χρειάζεται να φτάσουμε ως τους αρχαίους αοιδούς ή τους τραγικούς ποιητές της Αθήνας, για να επιβεβαιώσουμε την περιγραφή. Οι τροβαδούροι του Μεσαίωνα και οι ταπεινοί χριστιανοί υμνογράφοι, οι κλασικοί ποιητές της Περσίας και της

Άπω Ανατολής και οι παράφοροι ρομαντικοί του 19ου αιώνα μαρτυρούν, με τις ειδήσεις από τη ζωή τους και με το έργο τους, για εκείνες τις εποχές της ανθρωπότητας, όταν η ιδιότητα του ποιητή δεν ήταν συνώνυμο της ανυποληψίας. Γιατί, ακόμη και όταν η επιτυχία, η αναγνώριση και η ανταμοιβή δεν έφταναν στην ώρα τους ή ακόμη κι αν δεν έφταναν ποτέ, ένας βαθύτερος, ίσως κι ανομολόγητος, σεβασμός εκ μέρους της κοινότητας προς το πρόσωπο του δημιουργού δεν έλειπε ποτέ, όπως δεν μειωνόταν και η εμπιστοσύνη του ίδιου του ποιητή στην αξία και τη διάρκεια της δουλειάς του. Γράφει ο Κιτς το 1818, με τρόπο που κανένας σύγχρονος ποιητής δεν τολμάει να γράψει: *Δεν έχω το παραμικρό αίσθημα ταπεινοφροσύνης απέναντι στο κοινό ή σε οτιδήποτε άλλο του υπαρκτού κόσμου. Ταπεινόφρων νιώθω μόνο απέναντι στο αιώνιο ον, στην αξία της Ομορφιάς και στη μνήμη των μεγάλων ανδρών.*

Μα ούτε και στον 20ό ακόμη αιώνα δεν έλειψε ολότελα η πίστη στη δύναμη της ποίησης ούτε εξωθήθηκε πάντα και τελεσίδικα ο ποιητής στο περιθώριο των πραγμάτων. Κατά τα ένδοξα χρόνια του '30, όταν κάθε πρωτοποριακό κίνημα έθετε ως αφητηρία του και προτεραιότητά του την αλλαγή της γλώσσας και της ποίησης, αλλά και τις επόμενες δύο δεκαετίες, έχουμε παρακολουθήσει την άνοδο του ποιητή στο υψηλότερο σημείο εκτίμησης που κατόρθωσε να φτάσει από τα χρόνια του ρομαντισμού και κατόπιν: οι περιπτώσεις του Πωλ Ελιάρ και του Πάμπλο Νερούδα, του Άλεν Γκίνσμπεργκ και του Ντίλαν Τόμας ή ακόμα και του Μπουκόφσκι δεν αποτελούν σε καμία περίπτωση τον κανόνα, είναι, ωστόσο, έστω και ως εξαιρέσεις, ενδεικτικές της μεταβολής που έχει συμβεί στις μέρες μας: ο ίδιος αυτός αιώνας είδε, μαζί με την άνοδο, και την πτώση του ποιητή, η οποία ως σήμερα δεν έχει ανακοπεί.

Γιατί ο ποιητής ζει σήμερα και δημιουργεί σε έναν περικλειστο και περιορισμένο χώρο, μια λειψή κοινότητα συναδέλφων στην οποία επικρατεί η ειδικευση και το τμηματικό, καθώς θα έλεγαν οι καταστασιακοί, η ανασφάλεια και το συντεχνιακό πνεύμα, καθώς το περιγράφουμε συνήθως. Διατηρεί (παρόλη την παραπαιστική εντύπωση που κατορθώνει να δίνει σε ορισμένες περιπτώσεις) ελάχιστες πραγματικές φιλοδοξίες και ψευδαισθήσεις τόσο για τη δύναμη των στίχων του όσο και για το ρόλο που θα μπορούσε να διαδραματίσει στην κοινωνία ή που θα μπορούσε να του αναγνωριστεί από το δήμο· περιορίζεται, αυτοβούλως, και ευχαριστείται με τον έπαινο μόνο των σοφιστών, όπως αυτός διατυπώνεται στα εβδομαδιαία έντυπα, και δεν τολμάει πια να επικαλεστεί στα σοβαρά την ετυμηγορία του χρόνου. Περιφέρει αυτάρεσκα την ανυποληψία του στον μικρόκοσμο των ποιητικών αναγνώσεων και των λογοτεχνικών εκδηλώσεων, μα κανέναν δεν μπορεί να ξεγελάσει: έχει απολέσει οριστικά τη γοητεία που ανέκαθεν ασκούσε, όταν –ακόμη και περιφρονημένος ή και διωκόμενος– τολμούσε να εκδικείται την πραγματικότητα και να νομοθετεί χάριν του μέλλοντος.

Σ' έναν κόσμο εύπεπτης κατανάλωσης και διαρκούς επιτάχυνσης, όπως αυτός στον οποίο ζούμε και στον οποίο η πλειοψηφία των ανθρώπων έχει χάσει πια την ικανότητα και την επιθυμία να αντιλαμβάνεται την ποίηση της καθημερινής ζωής και της πραγματικότητας, η γραπτή ποίηση αδυνατεί να υπάρξει (να συναντηθεί, δηλαδή, με όσους την έχουν ανάγκη) έξω από τον προστατευμένο μικρόκοσμο των ποιητικών εκδηλώσεων. Σ' έναν κόσμο όπου ελάχιστοι άνθρωποι πια μπορούν να αναγνωρίσουν, ν' αναζητήσουν ή και να επιθυμήσουν το θαύμα ενός βροχερού απογεύματος, μιας απρόσμενης συνάντησης και μιας ανιδοτελούς χειρονομίας, ο ποιητής κύριοι περισσεύει!, καθώς το διατύπωσε, καίρια αλλά και διφορούμενα, ο Νίκος Καρούζος. Τι απομένει, λοιπόν, στον ποιητή να κάνει; *Προς τι άραγε να είναι κανείς*

ποιητής σε χρόνους στερημένους, όπως το έθεσε ο Χέλντερλιν εδώ και δύο αιώνες και δεν παύουν οι μεταγενέστεροι να επαναλαμβάνουν.

Και όμως, σε αυτόν το στερημένο κόσμο, είναι που έχει την περισσότερη δουλειά ο ποιητής και, αν πιστέψουμε τον Οκτάβιο Παζ, είναι σε αυτόν ακριβώς τον κόσμο που η ποίηση έχει, ενδεχομένως, το συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων τεχνών, γιατί είναι αυτή που λιγότερο απ' όλες απορροφήθηκε από τη χρηματιστική αγορά και λιγότερο απ' όλες μετατράπηκε σε καταναλωτικό αγαθό (αν αναλογιστούμε, φερ' ειπείν, το μυθιστόρημα, τη ζωγραφική ή τη μουσική). Και γι' αυτό δεν είναι αβάσιμη η πρόβλεψη πως στο λυκόφως του ανθρώπινου πολιτισμού, με όποια μορφή κι αν αυτό επέλθει, θα είναι η ποίηση που θα αρθρώσει την τελευταία λέξη ή τον τελευταίο λυγμό, όπως προέβλεψε κάποτε ένας ποιητής· παρά και την αντίθετη απαισιόδοξη πεποίθηση του Τζορτζ Στάινερ πως αυτός ο κόσμος δε θα τελειώσει ούτε μ' ένα βρόντο ούτε μ' ένα λυγμό, αλλά μ' έναν τίτλο εφημερίδας, μ' ένα σλόγκαν, μ' ένα μυθιστόρημα της πεντάρας πιο χοντρό και από κέδρο του Λιβάνου.

Εν τω μεταξύ, μέχρι το τέλος του κόσμου ή το τέλος της ανάγνωσης να φτάσει, ο ποιητής, εν μέσω οκτάστηλων τίτλων και ογκωδών μυθιστορημάτων, δεν έχει να κάνει τίποτε άλλο παρά να περιμένει· να περιμένει την ποίηση να εμφανιστεί στις αισθήσεις του, στα όνειρά του ή στη διάνοιά του και, ταυτόχρονα, να κρατάει σημειώσεις των ευρημάτων του και της αναμονής του – αφού αυτή ακριβώς είναι η δουλειά του ποιητή. Η ποίηση δεν έχει άλλο σκοπό απ' το να αποκαλύπτει και να προσφέρει στον άνθρωπο τη ζωή πλήρη, να εντείνει την ικανότητά του ν' αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα και την εμπειρία, να δίνει στη στιγμή όση διάρκεια απαιτείται προκειμένου να φωτιστεί η ποίηση που κρύβεται μέσα στα δευτερόλεπτα. Αυτή ακριβώς είναι η ικανότητα που έχει ο ποιητής: διακρίνει μέσα στο κοινότοπο και στο καθημερινό το θαύμα και το κάνει ορατό και για τους άλλους. Ο έρωτας, όσο καιρό διαρκεί και όσο καταφέρνει να ανανεώνεται, κάνει το ίδιο για τους ερωτευμένους· μια απροσδόκητη χειρονομία, μια ριπή του ανέμου, μια τυχαία συνάντηση, ένας ψίθυρος. Μα ο ποιητής είναι ο συνειδητός και έλλογος και παράφορος διασαλευτής της τάξης και της ησυχίας· δεν αρκείται να τακτοποιεί την εμπειρία, να ερμηνεύει το ορατό, να αναπαριστά το υπαρκτό, να μεσολαβεί μεταξύ ανθρώπου και πραγματικότητας. Επιδίωξή του είναι να οδηγήσει τη ζωή προς την κατεύθυνση του αινίγματος, να εγκαταστήσει το αίνιγμα και το θαύμα στην καθημερινότητα και να αφήσει τη λάμψη τους να καταυγάσει τη ζωή των ανθρώπων.

Δουλειά του ποιητή είναι να βρίσκει μέσα στο κάθε πράγμα και μέσα στο κάθε πρόσωπο και μέσα στην κάθε δραστηριότητα την ποίηση και, με μια ευγενική, φιλοκερδή και αναπάντεχη χειρονομία, να τη μετατρέπει σε ποίημα για να τη χαρίσει στους ανθρώπους. Είναι ο μόνος τρόπος – γιατί οι άνθρωποι, ας μην ξεγελιόμαστε, διψάνε για ποίηση (αλλιώς, τι μπορεί να σημαίνει εκείνο το βλέμμα τους, όταν το παίρνουν από τη φωτισμένη οθόνη της τηλεόρασης και το βυθίζουν στη σκοτεινή όψη του παρόντος τους;). Γιατί οι άνθρωποι, ας μη το κρύβουμε, διψάμε για ουρανό (γι' αυτό όλοι τρέχουμε στον μικρό άσπρο άγγελο που μοιράζει κομμάτια γνήσιο ουρανό και λίγοι μόνο πλησιάζουν το παιδάκι που μοιράζει ψωμί). Γιατί οι άνθρωποι διψάνε για την πραγματική τους ζωή και μόνο το βλέμμα του ποιητή μπορεί να βρει, να πολλαπλασιάσει και να μοιράσει αυτή τη ζωή που, αν και βρίσκεται παντού γύρω μας, αγαπάει ωστόσο να κρύβεται. Ποιητής είναι περισσότερο αυτός που αθέατος παρατηρεί παρά αυτός που τον παρατηρούν. (δε)